ARHIVELE BUCOVINEI LA 90 DE ANI. DE LA COMISIUNEA ARHIVELOR STATULUI CERNĂUŢI LA ARHIVELE NAŢIONALE SUCEAVA

IOAN SCRIPCARIUC

Die Bukowiner Archive zum 90jährigen Bestandsjubiläum. Von der Kommission der Staatsarchive in Czernowitz zu den Nationalarchiven in Suczawa

(*Zusammenfassung*)[*]

Die Bukowiner Archive feiern ein fast hundertjähriges Bestehen, während dessen ihre Entwicklung mit der östereichischen Verwaltung und mit der Tätigkeit der Czernowitzer Universität eng verbunden war. Nach 1920 wurden die Czernowitzer Archive reorganisiert und allmählich im rumänischen Gesetzsystem integriert. Es war eine Zeit höchster Entwicklung für die Czernowitzer Archive, als Teodor Balan eine hervorragende Tätigkeit ausübte. Nach der Flucht von 1944, unter Mitwirkung der meisten Czernowitzer Archivmitglieder wurden die Regionalarchive in Suczawa als wichtiger Teil der Bukowiner Archive gegründet. Sieben Jahrzehnte später sind die Suczawaer Archive noch die Bewahrer eines reichen, für die ganze Bukowina repräsentativen dokumentarischen Schatzes.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Archiv, Bukowina, Suczawa, Czernowitz.

Arhivele reprezintă tezaurul de memorie al unei comunităţi. Ca instituţie, deşi cu origini în antichitate, acestea au apărut destul de târziu. Dacă în vestul european arhivele se organizează mai cu seamă în comunităţile orăşeneşti, încă din veacul al XII-lea, în Răsărit arhivele se organizează din secolul al XIX-lea, mai ales ca arhive ale instituţiilor statului, în vreme ce arhivele particulare nu au depăşit dimensiunile unor simple colecţii. Din aceste motive, începuturile arhivelor au fost legate firesc de administraţie. În acest mod în Transilvania, Banat şi Bucovina arhivele au fost organizate după instituirea administraţiei austriece, iar în Principatele Române instituţionalizarea arhivelor s-a realizat începând cu aplicarea

[*] Traducerea: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXII**, *2* (45), p. 679–688, Rădăuţi-Bucureşti, 2015

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

Regulamentelor Organice. Mai cu seamă din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, administraţia austriacă a Ducatului Bucovinei a cunoscut o evoluţie ascendentă spre perfecţionare şi spre armonizare cu modelele din apusul Europei. Dincolo de abuzuri şi inconsecvenţe, s-a creat astfel un mit al instituţiilor şi al funcţionarului austriac, eficient şi incoruptibil, care a rezistat aproape încă jumătate de secol după ce Bucovina a fost integrată în sistemul administrativ al statului român. Fără îndoială că acest mit avea la bază şi realitatea funcţionării unor instituţii mai bine adaptate unui sistem economic şi politic, care nu mai respecta solidarităţile clasice ale Răsăritului medieval şi care recunoştea, mai degrabă, doar modelele competiţiei sociale şi o lume organizată doar pe principii de eficienţă. Această situaţie a avut reflexii în primul rând asupra organizării instituţiilor administrative şi indirect asupra organizării arhivelor acestora, care nu mai slujeau doar cu argumente juridice asupra unor drepturi patrimoniale, ci devin tot mai mult şi rezervoare de memorie şi practică. Este cert, astfel, că aşa s-au creat şi primele arhive la creatori, dincolo de cele mai vechi, de la deţinători.

Instituţiile de factură modernă dezvoltate în Bucovina, magistratele oraşelor, prefecturile, tribunalele, judecătoriile şi administraţiile financiare şi-au creat arhive organizate pe principii sistematice şi după modele care permiteau evidenţa şi regăsirea rapidă şi eficientă a informaţiei. Mai mult decât atât, ca administrator general, statul devine interesat de organizarea şi prezervarea acestor arhive. În acest context, în 1884 se crea, pe lângă Ministerul de Interne de la Viena, primul consiliu arhivistic, „K. k. Archivrath”[1], organism superior care urma să pregătească şi organizarea arhivelor de stat. Dincolo de arhivele judecătoreşti, notariale, ecleziastice sau municipale, care aveau origini medievale, se dorea constituirea unor arhive ale instituţiilor regionale moderne, ale căror principii erau prezentate în proiectul unei legi generale, *Grundsätze einer Arhivordnung für die dem K. k. Ministerium des Innern unterstehenden Archive*. Este de remarcat că în această perioadă Universitatea din Cernăuţi devenea unul dintre cele mai importante centre de studii slavistice din Europa, prin înfiinţarea Catedrei de istorie sud-est europeană şi prin activitatea profesorilor Emil Kaluzniacki, Eugen Kozac şi Wladimir Milkowicz[2]. Alături de activitatea acestora sunt de remarcat şi eforturile lui Franz Adolf Wickenhauser, funcţionar superior al Inspectoratului Cadastral din

[1] T. Balan, *Arhivele statului din Bucovina*, în „Revista Arhivelor”, anul III, nr. 6–7, 1936–1937, p. 94–95. La 1 noiembrie 1907, la Universitatea din Cernăuţi, pe lângă Catedra de istorie est-europeană, se iniţia de către profesorul Vladimir Milkowicz colectarea documentelor medievale din provincia Bucovina, care, după preluarea de la diferiţi proprietari, încă de la sfârşitul veacului al XVIII-lea, se aflau în bună parte dezorganizate. În acest fel, în perioada 1908–1914 s-au adunat aproximativ 500 de documente din secolele XIV–XVIII şi 428 de documente din veacul al XIX-lea. Vezi Jurii Ljapunov, Maria Nikirsa, *Die Urkundenschatzkammer der Bukowina (Zum 90. Jahrestag der Archivgründung)*, Czernowitz, 1998, p. 3.

[2] Radu Mârza, *Rolul jucat de Universitatea din Cernăuţi în dezvoltarea slavisticii româneşti*, în „Studia linguistica”, Kiev, nr. 5 (1), 2011, p. 302–303.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

Cernăuţi, care adună şi publică documente importante de la mănăstirile din Bucovina[3].

Fără o tradiţie puternică, organizarea unor arhive de stat în Bucovina nu a putut urma modelul proviciilor apusene ale Monarhiei cezaro-crăieşti de la Viena. S-a remarcat, însă, de la început, interesul ştiinţfic al lumii academice de la Univeristatea din Cernăuţi, care, prin rectorul său, dr. Siegmund Herzberg- Fränkel, motivat puternic şi de originea sa galiţiană, solicita încă de începutul anului 1907 înfiinţarea unui serviciu arhivistic, care urma să concentreze documentele din întreaga provincie, precum şi cele cu importanţă regională din Lemberg şi Viena[4]. Ca urmare a acestor demersuri, Ministerul de Interne vienez prevedea, în anul 1910, o alocaţie bugetară pentru instituţia care urma să se numească Bukowinaer Landes – Archivrath şi care avea să funcţioneze efectiv abia din anul 1913. Conservator al Arhivei era numit profesorul Raimund Friedrich Kaindl, înlocuit, la scurtă vreme, cu Vladimir Milkowicz. Ca membru al comisiei funţiona şi profesorul Ion Nistor.

Începutul Marelui Război, în anul 1914, şi, mai ales, refugiul Universităţii cernăuţene şi al cadrelor acesteia au oprit şi evoluţia instituţiei arhivelor de aici. Retras la Gratz, Milkowicz ia cu el şi o bună parte a colecţiei de documente adunată la catedra sa. Începuturile arhivistice de la Cernăuţi, cu toate bunele intenţii, sunt astfel stopate şi supuse în parte distrugerilor de război.

Chiar dacă Vladimir Milkowicz a rămas pentru posteritate doar un simplu colecţionar[5], experienţa lui Ion Nistor şi a Consiliului Arhivistic din Bucovina a fost valorificată, apoi, la cote superioare, după organizarea unitară a Arhivelor Statului din România. După ce, în Vechiul Regat, Arhivele Statului erau organizate după un model francez încă din anii 1831–1832, prin Regulamentele Organice înfiinţându-se instituţii centrale ale arhivelor, prin integrarea proviciilor unite, după 1920, se înfiinţau Comisii ale arhivelor la Cluj şi Chişinău. Considerând aceasta ca un mandat special, directorul general al Arhivelor româneşti, bucovineanul Dimitrie Onciul, propunea, la 29 aprilie 1922[6], constituirea unei comisii similare la Cernăuţi, care îl avea ca preşedinte pe Ion Nistor şi ca membrii pe preotul Dimitrie Dan şi profesorii de la Universitate, Romul Cândea, Ion Ionaşcu şi Ovid Ţopa. Cu dificultăţile inerente oricărui început, dorinţa lui Onciul se va materializa postum şi abia la 22 august 1924[7] se aproba constituirea Comisiunii Arhivelor Statului din Cernăuţi, în formula Ion Nistor – preşedinte; Romul Cândea, Vasile Grecu, Simon Reli, Alexandru Bocăneţ şi Teodor Balan – membri.

---

[3] *Ibidem*, p. 304.

[4] T. Balan, *op. cit.*, p. 95–96.

[5] *Ibidem*, p. 97.

[6] Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.I.C.), Fond *Direcţia Generală – Arhivele Statului Cernăuţi*, Dosar 8/1922, f. 2.

[7] *Ibidem*, f. 5.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

Încă din prima sa şedinţă, desfăşurată la 22 septembrie 1924[8], Comisiunea lua în discuţie recuperarea arhivelor istorice distruse de război, precum şi asigurarea unui spaţiu de concentrare şi conservare a acestora. Mai mult decât atât, *Legea de organizare a Arhivelor Statului*, din 15 iulie 1925[9], a creat de la început auspiciile favorabile pentru ridicarea Comisiei din Cernăuţi la rangul de Direcţie Regională. Motive financiare şi condiţii politice subiective au făcut ca această organizare să rămână doar un deziderat[10]. Împrejurările au afectat, astfel, dezvoltarea Arhivelor de la Cernăuţi, care au rămas fără un sediu propriu, adăpostite fiind în câteva încăperi ale Palatului Administrativ, iar, în consecinţă, arhive importante au fost supuse distrugerii uneori intenţionate, determinate de indiferenţa autorităţilor sau chiar de interese economice meschine.

O situaţie deosebită, rămasă fără o rezolvare efectivă, a fost cea a controlului activităţii arhivistice la Administraţia Fondului Bisericesc Greco-Oriental din Bucovina, selecţionat fără control şi cu documente depistate, care au fost valorificate ca maculatură, în condiţii improprii. Această situaţie a fost o caracteristică, repetându-se la majoritatea instututţiilor judecătoreşti şi administrative.

S-au remarcat, în anii de început, eforturi susţinute pentru evidenţa şi controlul principalilor creatori de arhive. În acelaşi cadru, primii conducători efectivi ai Arhivelor cernăuţene, Simion Reli şi Teodor Balan, elaborau un amplu program de preluare a documentelor istorice[11], cel care a dus la constituirea unui bogat tezaur documentar prezentat în *Inventarul general*, publicat în anul 1939[12] şi valorificat în anii anteriori prin editarea valoroasei colecţii *Documente bucovinene*, începută în anul 1933.

Anii de după 1940 au fost tragici pentru întreaga ţară, dar, în special, pentru Bucovina. Aceştia au însemnat o grea cumpănă. În acest context şi Arhivele din Cernăuţi au urmat soarta provinciei rupte de ţară. Dacă în anul 1940 întregul material documentar a rămas pe loc, fără a fi nimic evacuat[13], la întoarcerea autorităţilor, în iunie 1941, erau constatate pierderea adăpostului şi importante distrugeri de documente dintre cele preluate deja în depozitele proprii[14]. Mai bine organizată, începând cu martie 1944, evacuarea Arhivelor din Cernăuţi se realiza,

---

[8] *Ibidem*, f. 13.

[9] C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi noui de unificare*, vol. XIII–XIV, *1922–1926. Continuare la vol. XI–XII*, Bucureşti, Editura Universală, 1926, p. 1078.

[10] Ioan Scripcariuc, *Direcţia Judeţeană Suceava a Arhivelor Naţionale*, în „Arhiva românească" (s. n.), anul CLVI, tomul II, fasc. 2, 1996, p. 186.

[11] A.N.I.C., Fond *Direcţia Generală – Arhivele Statului Cernăuţi,* Dosar 8/1922, f. 72–76.

[12] *Inventarul Arhivelor Statului*, Bucureşti, 1939, p. 336–340.

[13] *Raport asupra situaţiei Direcţiei Arhivelor Statului din Cernăuţi pe anii 1941*, în „Revista Arhivelor", anul IV, nr. 2, 1941, p. 378.

[14] *Raport asupra situaţiei Direcţiei Arhivelor Statului din Cernăuţi pe anii 1941–1942*, în „Revista Arhivelor", anul V, nr. 2, 1943, p. 419.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

însă, doar parţial, din luna septembrie a aceluiaşi an acestea fiind adăpostite în sediul Şcolii Primare din Micăsasa[15], comună aflată lângă oraşul Sibiu, cel care adăpostea la acea dată mai multe instituţii bucovinene aflate în refugiu. Afectate şi aici de trupele sovietice în trecere, Arhivele bucovinene devin în mod deschis ţintă a autorităţilor civile şi militare. Cu toate eforturile de a fi salvate măcar documentele referitoare la sudul Bucovinei, tezaurul Arhivelor din Cernăuţi, după ce suferise numeroase pierderi din cauza tratamentului armatei ruseşti[16], este predat părţii sovietice a Comisiei Aliate de Control, la data de 15 aprilie 1945[17], pe peronul Gării Socola-Iaşi şi transportat în interiorul Uniunii Sovietice.

În situaţia prezentată, ideea înfiinţării unei Direcţii Regionale a Arhivelor Statului la Suceava se contura încă din toamna anului 1944, când apărea tot mai utopică şansa recuperării nordului Bucovinei de către România. Mai mult decât atât, la 27 octombrie 1944[18], directorul general Aurelian Sacerdoţeanu comunica lui Gheorghe Duzinchievici, la Micăsasa, necesitatea transferului documentelor de arhivă la Sibiu, unde li se putea asigura o mai bună protecţie, acestea putând râmâne acolo şi după întoarcerea Arhivei de la Cluj. Păstrând o rază de speranţă, documentul se încheia astfel: „În cel mai nefericit caz vom stărui să avem o Direcţie regională la Suceava. Dar azi nu putem şti nici de ce este acolo”.

În primăvara anului 1945, după ce mai multe instituţii regionale îşi fixaseră deja sediul la Suceava şi după ce colecţiile arhivistice de la Cernăuţi fuseseră predate sovieticilor, se contura tot mai evidentă soluţia unei Regionale arhivistice a sudului Bucovinei, funcţională pentru judeţele Rădăuţi, Suceava, Câmpulung, Baia şi Dorohoi[19]. O astfel de instituţie era cu atât mai necesară, cu cât aceasta urma să controleze activitatea arhivistică de la importante instituţii regionale. Cu Ordinul nr. 473, din 6 aprilie 1945[20], se stabilea ca, începând cu 1 aprilie 1945, Arhivele Statului din Bucovina să îşi continuie activitatea la noul sediu din Suceava, „cu întreg personalul de la Cernăuţi”. Până la amenajarea unui local, se recomanda rămânerea la Sibiu. Pentru organizarea Direcţiei de la Suceava era delegat Gheorghe Lăzărescu[21], cel care a solicitat imediat poliţiei rechiziţionarea unui imobil pentru depozite, birouri şi locuinţele funcţionarilor[22].

După ce, cu Ordinul nr. 1 108, din 2 august 1945[23], se stabilea ca de la 1 septembrie 1945 toate lucrările de cancelarie să se desfăşoare la Suceava, în

---

[15] Arhivele Naţionale Suceava (în continuare se va cita A.N.S.), Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 1/1944, f. 63 şi urm.

[16] *Ibidem*, p. 94.

[17] Idem, Dosar 5/1945, f. 31 şi urm.

[18] Idem, Dosar 1/1944, f. 118.

[19] Idem, Dosar 2/1945, f. 7.

[20] *Ibidem*, f. 4.

[21] *Ibidem*, f. 17.

[22] *Ibidem*, f. 39.

[23] *Ibidem*, f. 31.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

jumătate dintr-o clădire situată pe Strada „Regele Ferdinand”, la nr. 71[24], apropiată de Tribunalui Judeţean şi închiriată de la notarul public Ioan Bubenek, care i-a fost adăpost timp de 20 de ani, începea activitatea Direcţiei Regionale a Arhivelor Statului Suceava. De la început erau contactate autorităţile din cele cinci judeţe arondate şi stabilite reguli de păstrare şi de prelucrare a arhivelor curente. De asemenea, era solicitat sprijinul unor instituţii culturale şi ştiinţifice pentru alcătuirea şi completarea unei bibloteci documentare[25].

Împrejurările vitrege şi lipsa de încredere în potenţialul oraşului Suceava l-au făcut pe fostul director de la Cernăuţi, Gheorghe Duzinchievici, să opteze pentru stabilirea definitivă la Sibiu[26]. Aşa se face că la sediul din Suceava, din fostul colectiv al Arhivelor din Cernăuţi[27], se adunau din toamna anului 1945 Gheorghe Lăzărescu, arhivar principal şi director (interimar până în 1946); Nicolae Ceredarec, arhivar ajutor; Romulus Gramatovici, paleograf şi Agnes Gramatovici, registrator ajutor. Activitatea arhivistică începea cu selecţionarea şi inventarierea arhivei Tribunalului judeţului Suceava[28], urmând apoi Tribunalul judeţului Dorohoi şi Judecătoria mixtă Suceava.

De la 3 mai 1947[29], Gheorghe Lăzărescu fiind detaşat la Direcţia Generală de la Bucureşti, la Suceava este numit director dr. Nicolae Grămadă[30], profesor la Facultatea de Teologie din Suceava, director al Muzeului Bucovinei şi personalitate memorabilă a vieţii culturale a oraşului Suceava şi a ţării în acei ani. Preocupat încă din anii de activitate de la Cernăuţi de studiul toponimelor din Bucovina, se va interesa personal ca documentele de importanţă istorică naţională şi locală să fie bine păstrate, predate la arhivele statului sau măcar copiate principalele date[31]. Dedicat Arhivelor Bucovinei, Nicolae Grămadă îşi exprima dorinţa, la 4 februarie 1948, ca Oficiul de lichidare a bunurilor Universităţii din Cernăuţi să predea Direcţiei Regionale a Arhivelor, în cazul desfiinţării Facultăţii de Teologie din Suceava, mobilierul şi arhiva[32]. Prin prestigiul său, profesorul Nicolae Grămadă a reuşit stabilirea a numeroase contacte cu şcolile şi primăriile din sudul Bucovinei, contribuind eficient la colectarea şi valorificarea unor importante date monografice. Motivat, apoi, de grabnica desfiinţare a Facultăţii amintite, de mutarea acesteia la Iaşi şi de predarea conducerii Arhivelor sucevene

[24] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 7/1945, f. 3v. Pe coperta faţă-verso a unui exemplar din *Evanghelia* tipărită la Snagov în anul 1697 şi păstrată la Biblioteca Arhivelor Naţionale Suceava se află însemnarea: „1 octombrie 1945, începutul efectiv al activităţii Arhivelor Statului, Regionala Suceava, în Casa Bubenek, Str. «Reg. Ferdinand», 71”.

[25] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 3/1945, f. 1 şi urm.

[26] Idem, Dosar 2/1945 f. 24.

[27] Idem, Dosar 6/1945, f. 19.

[28] Idem, Dosar 7/1945, f. 4.

[29] Idem, Dosar 2/1947, f. 48.

[30] *Ibidem*, f. 47.

[31] Idem, Dosar 7/1945, f. 5–6.

[32] Idem, Dosar 1/1948, f. 5; Dosar 7/1945, f. 8 v.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

către Corneliu Manolovici, fost secretar al Primăriei oraşului Suceava[33], profesorul Grămadă nu şi-a putut finaliza toate proiectele, rămânând, însă, un important colaborator al Direcţiei de la Suceava.

Perioada directoratelor lui Nicolae Grămadă şi Corneliu Manolovici a fost a principalelor reorganizări şi cea în care s-au pus bazele constituirii fondurilor din depozitele proprii ale Arhivelor sucevene. După o muncă de aproape cinci ani, la 11 aprilie 1950[34] se raporta finalizarea prelucrării fondurilor *Judecătoria*, *Tribunalul* şi *Primăria oraşului Suceava.* După desfiinţarea Arhiepiscopiei Suceava, era preluat Fondul *Mitropolia Bucovinei* şi apoi, la scurtă vreme, *Administraţia Fondului Bisericesc Ortodox al Bucovinei*[35].

Trecând în subordinea Ministerului de Interne[36] şi reorganzându-şi serviciile[37], din anul 1951 se înfiinţează Servicii Regionale ale Arhivelor Statului în toate oraşele reşedinţă de regiune. Prin Decizia directorului general nr. 313, din 16 iulie 1951[38], se înfiinţa şi un număr de 34 de depozite filiale raionale, între care şi cele de la Câmpulung Moldovenesc, Fălticeni şi Rădăuţi, a căror activitate a fost stânjenită de la început de lipsa spaţiilor adecvate de depozitare[39]. Dificultăţile materiale au fost, însă, parţial suplinite de măsurile metodologice şi organizatorice. Toate acestea, alături de interesul constant pentru salvarea documentelor istorice, au făcut ca, la 12 septembrie 1951[40], în depozitele de la Suceava să fie înregistrat un număr de 17 fonduri şi colecţii arhivistice, în majoritate prelucrate parţial sau deloc. Urmau eforturi intense pentru inventarierea tuturor documentelor aflate în depozitele proprii şi, mai ales, pentru utilizarea acestora în intersul public.

Cum arhivele au fost strâns legate, de la început, de administraţie, ca urmare a reorganizării din anul 1952 şi a desfiinţării regiunii Botoşani[41], de la 1 iunie 1953[42] se alăturau Serviciului Regional Suceava, filialele Botoşani şi Dorohoi. Odată cu preluarea funcţiei de şef al Seviciului Regional de către Gheorghe Robu[43], arhivele sucevene devin mai implicate în controlul şi îndrumarea creatorilor şi a deţinătorilor de arhive, mai ales după ce, la 16 iulie 1957, era definit Fondul arhivistic de stat[44]. Dincolo de monitorizarea arhivelor instituţiilor de stat, Arhivele statului acordă importanţa cuvenită şi tuturor colecţionarilor cunoscuţi sau

---

[33] Idem, Dosar 3/1948, f. 52–54.

[34] Idem, Dosar 1/1950, f. 1.

[35] *Ibidem*, f. 3.

[36] Decretul nr. 17/1951, publicat în „Buletinul Oficial”, nr. 14, 1 februarie 1951, p. 201.

[37] Hotărârea Consiliului de Miniştrii nr. 472/1951, publicată în „Buletinul Oficial”, nr. 67, 16 iunie 1951, p. 714.

[38] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 2/1951, f. 11.

[39] *Ibidem*, f. 26.

[40] Idem, Dosar 3/1951, f. 31.

[41] „Buletinul Oficial”, nr. 50, 27 septembrie 1952, p. 471.

[42] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 4/1953, f. 21.

[43] Idem, Dosar 7/1955 f. 2.

[44] Decretul nr. 353/1957, publicat în „Buletinul Oficial”, nr. 19, 1957.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

personalităţilor culturale locale. Aşa se face că, din anul 1960, se restabilesc legături importante cu fostul director al Arhivelor Statului din Cernăuţi, Teodor Balan[45], care locuia la Gura Humorului şi tocmai ieşise dintr-o perioadă de izolare impusă; cu profesorul Nicolae Grămadă[46], fostul director al Regionalei Suceava şi decan al Facultăţii de Teologie din Suceava şi cu profesorul Mihai Cărăuşu[47], o importantă personalitate culturală a Sucevei, ginerele lui Simion Florea Marian. Aceştia donează sau vând arhivelor sucevene valoroase documente sau cărţi. La 25 octombrie 1964[48] era achiziţionat, prin cumpărare, duplicatul *Inventarului documentelor din Arhiva Mitropoliei Moldovei*, cel cunoscut în lumea ştiinţifică sub numele de *Index Zolkiewiensis* , document cu atât mai valoros, cu cât originalul este pierdut, iar traducerea, publicată la sfârşitul veacului al XIX-lea, este considerată defectuoasă.

Ca urmare a sistematizării oraşului şi a demolării vechiului sediu, Serviciului Regional al Arhivelor Statului îi era repartizat un sediu situat în zona centrală a oraşului, fost sediu al Băncii Naţonale (în prezent Casa Prieteniei), dovedit, însă, în scurtă vreme, ca insuficent şi neadaptat nevoilor curente. Urmărindu-se şi ritmul prelucrării fondurilor din depozitele proprii, în anul 1965[49] se constata că Serviciul Regional Suceava deţinea, împreună cu filialele raionale, un număr de 463 de fonduri, în cantitate de 2 779,19 ml., în cea mai mare parte neprelucrate sau delimitate, pe criterii politice, de anul 1944. După reorganizarea administrativă din anul 1968 şi reînfiinţarea judeţelor, din aprilie 1969[50], Serviciul Regional al Arhivelor Statului Suceava devine Filiala Suceava, care comasa filialele raionale Rădăuţi, Câmpulung şi Fălticeni. Cele de la Dorohoi şi Botoşani se concentrau la Botoşani. La Suceava erau adunate atunci 169 de fonduri, cu 1 353 ml. şi o bibliotecă cu 650 de volume. Din 9 iunie 1969[51], Filialei Arhivelor Statului i se repartizează un spaţiu în fostul sediu al Prefecturii judeţene şi al Sfatului Popular Raional, alături de Muzeul Judeţean, după ce Casa Naţională din Suceava fusese demolată. În foarte scurtă vreme şi acest sediu se dovedeşte neîncăpător, iar preluările de documente capătă un ritm foarte scăzut, mai ales în condiţiile în care atribuţiile Arhivelor Statului erau mult lărgite prin publicarea Decretului 472/1971[52].

Cu puţină vreme înainte de decesul profesorului Teodor Balan, este cumpărat de la acesta valorosul manuscris *Documentele mănăstirilor din Bucovina*[53] şi se primeşte oferta manuscrisului *Documente bucovinene* (vol. VII–

[45] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 5/1960, f. 15.
[46] *Ibidem*, f. 40.
[47] Idem, Dosar 4/1961, f. 54.
[48] Idem, Dosar 4/1964, f. 80–91.
[49] Idem, Dosar 2/1965, f. 127.
[50] *Filiala Arhivelor Statului, judeţul Suceava*, Bucureşti, 1984, f. 21.
[51] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 3/1969, f. 12.
[52] „Buletinul Oficial", nr. 164, 30 decembrie 1971, p. 1254.
[53] A.N.S., Fond *Arhivele Naţionale Suceava*, Dosar 6/1972, f. 28.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

IX), preluat mai târziu, alături de altele, de către Arhivele Istorice Centrale. Văduva profesorului Nicolae Grămadă dona, la 21 octombrie 1976[54], manuscrisul *Toponimia satelor din Bucovina,* rezultatul unei munci intense, desfăşurate, mai ales, în perioada directoratului de la Suceava. În cursul anului 1974 se preiau de la Mănăstirile Dragomirna, Putna şi Sucevița documente datate între anii 1393 şi 1831, între care şi 17 pergamente. Tezaurul documentar sucevean era, astfel, îmbogăţit şi cu preluări de la instituţii administrative, juridice sau şcolare.

Dacă reorganizarea Arhivelor Statului, prin Legea 16 din 9 aprilie 1996 (publicată în „Monitorul Oficial", nr. 71, 9 aprilie 1996), deschidea perspectiva valorificării unei tradiţii îndelungate, restricţiile bugetare au făcut ca trecerea din anul 2010 la nivelul de organizare al Serviciului Judeţean al Arhivelor Naţionale să nu reprezinte doar o schimbare de denumire. Intrarea sediului Muzeului Bucovinei într-un amplu proces de reabilitare şi modernizare a impus mutarea depozitelor Arhivelor Naţionale Suceava într-un nou spaţiu, din clădirea Centrului Militar al judeţului Suceava, şi acesta aflat, încă, în ample lucrări de amenajare. În prezent, Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale deţine un număr de 889 de fonduri, în cantitate de peste 5 800 ml., documente dintre anii 1393 şi 1997 şi o bibliotecă documentară, cu peste 15 000 de volume, de la exemplare din *Evanghelia de la Snagov* sau *Tâlcuirea Evangheliei*, tipărite la 1697, până la apariţii de ultimă oră.

Grupate după domeniile de referinţă, între fondurile administrative deţinute de Arhivele din Suceava se remarcă, îndeosebi, *Primăria oraşului Suceava*, prelucrat şi aflat în cercetare până la nivelul anului 1950. Este în curs de prelucrare Fondul *Sfatul Popular al Regiunii Suceava*. Deosebit de valoros este şi Fondul *Inspectoratul general administrativ Suceava (1944–1949)*, care cuprinde date privind transformările economico-politice din fostele judeţe Baia, Botoşani, Câmpulung, Dorohoi, Rădăuţi şi Suceava. Alături de acestea sunt disponibile cercetării fondurile create de către instituţiile prefecturilor judeţelor Câmpulung, Baia, Suceava şi Rădăuţi, alături de cele create de către primării orăşeneşti şi comunale.

Fondurile judecătoreşti *Tribunalele judeţelor Baia (1833–1952)*; *Suceava (1885–1947)*; *Câmpulung* şi *Rădăuţi (1926–1952)*, parchetele acestora şi *Judecătoria Suceava (1783–1947)* cuprind documente importante pentru analiza evoluţiei organizării judecătoreşti din Bucovina şi a relaţiilor de proprietate.

Între fondurile economice, cel mai valoros este *Administraţia Fondului Bisericesc Ortodox al Bucovinei (1858–1950)* care, dincolo de lipsurile documentare însemnate din secolul al XIX-lea, ilustrează evoluţia întreţinerii şi a exploatării pădurilor şi a resurselor minerale din Bucovina. Alături de acestea, Fondul *Inspectoratul Geologic Minier Vatra Dornei (1917–1978)* conţine documente referitoare la cercetarea şi exploatarea resurselor miniere din zona

[54] Idem, Dosar 5/1976, f. 35.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)

Dornei. Fondul *Inspectoratul cadastral Bucovina (1813–1949)* conţine planuri şi mape cadastrale care ilustrează configuraţia şi situaţia proprietăţii funciare în toate aşezările Bucovinei, atât în partea de nord, cât şi în cea de sud. Mapele conţin descrieri ale hotarelor şi au imprimate sigilii comunale din veacul al XIX-lea. Alături de acestea, importante informaţii de istorie economică sunt date de fondurile create de camerele şi ocoalele agricole, precum şi de cele de industrie şi comerţ.

Între fondurile şcolare, o importanţă deosebită o au *Liceul ,,Ştefan cel Mare" Suceava (1860–1949)*, al doilea liceu ca vechime din Bucovina, o parte a Fondului *Liceul ,,Eudoxiu Hurmuzachi" Rădăuţi (1874–1919)* şi Fondul *Liceul ,,Nicu Gane" din Fălticeni.* De asemenea, documentele create de *Inspectoratele şcolare ale judeţelor Baia (1865–1949)*, *Rădăuţi (1905–1949)* şi *Suceava (1916–1949)* conţin informaţii cu privire la situaţia şcolilor rurale, dotarea acestora şi planurile generale de învăţământ.

Între fondurile ecleziastice se remarcă *Mitropolia Bucovinei (1781–1948)*, cu informaţii asupra organizării şcolilor triviale, a gimnaziilor şi a societăţilor culturale, situaţia demografică şi economică a parohiilor. Fondurile *Mănăstirile Dragomirna, Putna şi Sucevița* cuprind, în majoritate, documente medievale de proprietate, originale sau copii ilustrând evoluţia proprietăţilor funciare.

Colecţia de documente cuprinde diverse acte dintre anii 1411 şi 1997, în limbile slavă, latină, greacă, germană, polonă sau franceză, în mare parte achiziţii sau donaţii de la Teodor Balan. În cadrul *Colecţiei planuri – schiţe – hărţi* se păstrează un plan al Moşiei Liteni-Bucovina, din 1786, o hartă a Galiţiei, din 1790, planuri ale târgurilor Mihăileni şi Botoşani, planuri de restaurare întocmite de Karl Romstorfer. *Colecţia de stare civilă* cuprinde registre de stare civilă din toate localităţile judeţului Suceava până la începutul veacului al XX-lea.

Între fondurile personale, deosebit de importante sunt cele cu privire la Teodor Balan, Nicolae Grămadă, Eugen Botezat, Alexandru Bocăneţ şi Aurel Stino, foşti directori ai Arhivelor din Cernăuţi şi Suceava, profesori universitari şi secundari, literaţi.

BDD-A32874 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:30 UTC)